

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 10 Ιανουαρίου 2022, με την εξής σύνθεση: Σπυριδούλα Χρυσικοπούλου, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Α΄ Τμήματος, Ταξιαρχία Κόμβου, Χρήστος Λιάκουρας, Μαρίνα-Αλεξάνδρα Τσακάλη, Άννα Μπόνου, Σύμβουλοι, Σουλτάνα Κωνσταντίνου, Χαρίκλεια Χαραλαμπίδη, Πάρεδροι. Γραμματέας η Ειρήνη Δασκαλάκη, Γραμματέας του Α΄ Τμήματος.

Για να αποφανθεί επί του προδικαστικού ερωτήματος, κατ' άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 3900/2010, που υποβλήθηκε με την 104/2021 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης, σχετικά με την από 11.9.2019 έφεση:

του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.) και ήδη Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ε-Ε.Φ.Κ.Α.), που εδρεύει στην Αθήνα (Αγ. Κωνσταντίνου 8), ο οποίος παρέστη με την Αικατερίνη Κανελλοπούλου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

κατά του Χρήστου Σαμλίδη του Αριστοτέλη, κατοίκου Γιαννιτσών Πέλλας (Βαϊραμίδη 27), ο οποίος δεν παρέστη.

Με την αίτηση αυτή ο εκκαλών Φορέας επιδιώκει να εξαφανισθεί η υπ' αριθμ. 382/2019 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Βέροιας.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της εισηγήτριας, Συμβούλου Ταξιαρχίας Κόμβου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την αντιπρόσωπο του εκκαλούντος Φορέα, η οποία διατύπωσε τις απόψεις της επί του προδικαστικού ερωτήματος.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου
κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο ν Ν ό μ ο

1. Επειδή, με την 104/2021 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης υποβλήθηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας προδικαστικό ερώτημα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 3900/2010 (Α΄ 213), σχετικά με την από 11.9.2019 έφεση που άσκησε ενώπιόν του ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.), ο οποίος είχε παραστεί πρωτοδίκως ως οιονεί καθολικός διάδοχος του προσφεύγοντος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. (άρθρα 51 παρ. 1, 53 παρ. 1 περ. Α υποπερ. α στοιχ. αα και 70 παρ. 1 και 9 του ν. 4387/2016, Α΄ 85) [ήδη ε-Ε.Φ.Κ.Α., όπως μετονομάσθηκε από 1.3.2020 ο Ε.Φ.Κ.Α. (άρθρο 51Α του ν. 4387/2016, όπως το άρθρο αυτό προστέθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4670/2020, Α΄ 43)]. Με την έφεση αυτή ζητείται η εξαφάνιση της 382/2019 αποφάσεως του Διοικητικού Πρωτοδικείου Βέροιας, με την οποία έγινε εν μέρει δεκτή προσφυγή του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. και ακυρώθηκε εν μέρει η 135/συν.24η/18.6.2014 απόφαση της Τοπικής Διοικητικής

Επιτροπής (Τ.Δ.Ε.) του Τοπικού Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Γιαννιτσών. Με την ως άνω απόφαση της Τ.Δ.Ε. έγινε δεκτή ένσταση του εφεσιβλήτου κατά της 4861/29.4.2014 αποφάσεως του Διευθυντή του ανωτέρω Υποκαταστήματος, με την οποία είχε καταλογισθεί εντόκως εις βάρος του ως αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό συνολικού ύψους 5.304,78 ευρώ που αντιστοιχεί σε προσαύξηση της συντάξεώς του λόγω οικογενειακών βαρών, προσαύξηση την οποία είχε λάβει για το χρονικό διάστημα από 10.4.2006 έως 30.4.2014.

2. Επειδή, η υπόθεση εισήχθη προς συζήτηση στην επταμελή σύνθεση του Α΄ Τμήματος του Δικαστηρίου λόγω σπουδαιότητας (άρθρο 14 παρ. 5 εδ. πρώτο του π.δ. 18/1989, Α΄ 8) αρχικώς με την από 16.4.2021 πράξη της Προέδρου του Τμήματος. Ακολούθως, με την 1663/2021 προδικαστική απόφαση του Α΄ Τμήματος υπό επταμελή σύνθεση κηρύχθηκε απαράδεκτη η συζήτηση που έλαβε χώρα κατά τη δικάσιμο της 28.6.2021, ώστε να επαναληφθεί η προδικασία και να δημοσιευθεί η νέα πράξη της Προέδρου του Τμήματος για ορισμό νέας δικασίμου και εισηγητή σε δύο ημερήσιες εφημερίδες των Αθηνών, διατάχθηκε δε η κοινοποίηση της αποφάσεως αυτής στους διαδίκους. Ήδη, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας, η νέα από 19.10.2021 πράξη της Προέδρου του Α΄ Τμήματος περί ορισμού δικασίμου και εισηγητή της υποθέσεως έχει δημοσιευθεί προσηκόντως, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1 εδ. τέταρτο (δεύτερο προτού η παράγραφος αυτή αντικατασταθεί με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 4055/2012, Α΄ 51) και παρ. 2 εδ. δεύτερο του ν. 3900/2010 και τα οριζόμενα στη νεότερη αυτή πράξη, στις εφημερίδες «ΕΣΤΙΑ» και «ΤΑ ΝΕΑ».

3. Επειδή, νομίμως συζητήθηκε η υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου παρά τη μη παράσταση του εφεσιβλήτου, διότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας (βλ. το από 21.11.2021 αποδεικτικό επιδόσεως του αστυνομικού υπαλλήλου του Αστυνομικού Τμήματος Πέλλας, Νικολάου Ρούντου), αντίγραφα της ως άνω 1663/2021 προδικαστικής αποφάσεως του Α΄ Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας και της από 19.10.2021 νέας πράξεως της Προέδρου του Τμήματος κοινοποιήθηκαν νομοτύπως και εμπροθέσμως στον εφεσίβλητο.

4. Επειδή, στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 ορίζεται ότι όταν διοικητικό δικαστήριο επιλαμβάνεται υποθέσεως, στην οποία ανακύπτει ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, μπορεί, με απόφασή του που δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Στην περίπτωση αυτή δίνεται η δυνατότητα στα διοικητικά δικαστήρια να απευθύνονται απευθείας στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ώστε αυτό να επιλύει τα σχετικά ζητήματα, διασφαλίζοντας την ενότητα της νομολογίας και την ασφάλεια δικαίου (βλ. σχετική αιτιολογική έκθεση του νόμου).

Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος από τακτικό διοικητικό δικαστήριο στο Συμβούλιο της Επικρατείας προϋποθέτει ότι το διοικητικό δικαστήριο ως αρμόδιο, κατ' αρχήν, επί της συγκεκριμένης διαφοράς, έχει ασκήσει πράγματι την αρμοδιότητά του

και έχει διαγνώσει ότι η επίλυση του εν λόγω ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση οριστικής αποφάσεως. Το ζήτημα δε που τίθεται με το προδικαστικό ερώτημα πρέπει ως εκ της φύσεώς του να έχει γενικότερο ενδιαφέρον και, συνεπώς, αναμένεται να προκαλέσει σημαντικό αριθμό διαφορών με κίνδυνο να εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις και να υπάρξει σημαντική καθυστέρηση για τους διαδίκους ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Το διοικητικό δικαστήριο που υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα πρέπει στην απόφασή του να παραθέτει και να τεκμηριώνει τους λόγους για τους οποίους το ζήτημα που ανέκυψε στην αχθείσα ενώπιόν του διαφορά και αποτελεί το αντικείμενο του ερωτήματος είναι, όπως ορίζει ο νόμος, «γενικότερου ενδιαφέροντος με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων».

Επίσης, το διοικητικό δικαστήριο πρέπει να παραθέτει τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και τις κρίσιμες διατάξεις και να τεκμηριώνει ότι το ζήτημα για το οποίο υποβάλλεται το προδικαστικό ερώτημα ανακύπτει πράγματι στην ενώπιόν του διαφορά, δηλαδή είναι κρίσιμο και λυσιτελές για την επίλυσή της, άλλως το υποβληθέν ερώτημα είναι απαράδεκτο και το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν το απαντά (βλ. Σ.τ.Ε. 1841-3/2013 Ολομ., 761, 2282, 2653/2014 7μ., 2182, 3715-6/2015 7μ., 884/2016 7μ., 1470/2016 Ολομ., Σ.τ.Ε. 719/2018 7μ. κ.ά.). Αντιθέτως, για το παραδεκτό του ερωτήματος, το διοικητικό δικαστήριο δεν απαιτείται να λαμβάνει και, μάλιστα, αιτιολογημένως θέση επί του νομικού ζητήματος που τίθεται με αυτό, αν και κάτι τέτοιο είναι σκόπιμο, προς το συμφέρον της απονομής της δικαιοσύνης (βλ. Σ.τ.Ε. 761, 2282/2014 7μ., 2182/2015 7μ., 1470/2016 Ολομ., Σ.τ.Ε. 719/2018 7μ. κ.ά.).

5. Επειδή, περαιτέρω, κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως, εφόσον διοικητικό δικαστήριο υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το τελευταίο εκδικάζει σε Ολομέλεια ή σε Τμήμα το ένδικο βοήθημα ή μέσο, εφαρμόζοντας ως προς την πληρεξουσιότητα τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989 (όπως εκάστοτε ισχύουν) και κατά τα λοιπά, ως προς το παραδεκτό και το βάσιμο του ένδικου βοηθήματος ή μέσου, τις ισχύουσες για το ένδικο βοήθημα ή μέσο οικείες διατάξεις (Σ.τ.Ε. 601, 1619/2012 Ολομ., 694/2013 Ολομ., 1443/2020 Ολομ., 1821/2020 Ολομ., 1408/2022 Ολομ., 1342/2023 7μ. κ.ά.). Μετά την επίλυση δε του ζητήματος που τέθηκε με το προδικαστικό ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορεί είτε να παραπέμψει το ένδικο βοήθημα ή μέσο στο αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο προς περαιτέρω εκδίκαση είτε, εφόσον κρίνει ότι δεν συντρέχει λόγος προς τούτο, να το κρατήσει και να το δικάσει περαιτέρω, κατ' άρθρο 1 παρ. 1 εδ. έκτο του ν. 3900/2010, όπως ισχύει, αναλόγως εφαρμοζόμενο (Σ.τ.Ε. 1821/2020 Ολομ.).

6. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, το Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης με την προαναφερθείσα απόφασή του δέχθηκε ότι από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως προκύπτουν τα ακόλουθα: Με την 6580/12.10.2006 αίτηση προς το Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. ο εφεσίβλητος, οικοδόμος, ζήτησε τη χορήγηση συντάξεως λόγω αναπηρίας από εργατικό ατύχημα. Όπως προκύπτει από το σώμα της αιτήσεως αυτής, ο εφεσίβλητος στον Πίνακα 3 («Οικογενειακή Κατάσταση») ανέφερε τη

σύζυγό του, Θεοπούλα Σαμλίδου, ως προστατευόμενο μέλος το οποίο δεν εργάζεται, δεν συνταξιοδοτείται ούτε επιδοτείται. Στον Πίνακα 8 («Υπεύθυνη Δήλωση») της ίδιας αιτήσεως περιλαμβάνεται προτυπωμένη υπόμνηση περί υποχρέωσης του αιτούντος για έγγραφη ειδοποίηση του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. αν στο μέλλον ο ίδιος ή μέλη της οικογένειάς του, για τα οποία θα λάβει προσαύξηση στη σύνταξη, εργασθούν ή λάβουν σύνταξη ή επίδομα, καθώς και αν μεταβληθεί η οικογενειακή του κατάσταση (γάμος, διαζύγιο, γέννηση, θάνατος) ή η διεύθυνση κατοικίας του.

Με την 7731/21.3.2007 απόφαση του Διευθυντή του Περιφερειακού Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Θεσσαλονίκης χορηγήθηκε στον εφεσίβλητο από 10.4.2006 έως 31.10.2007 σύνταξη λόγω αναπηρίας από εργατικό ατύχημα, το ποσό της οποίας προσαυξήθηκε για τη σύζυγό του (προσαύξηση λόγω οικογενειακών βαρών). Με τις 24201/25.9.2007, 29415/26.11.2009 και 24271/24.10.2011 αποφάσεις του Διευθυντή του Περιφερειακού Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Θεσσαλονίκης η χορήγηση της ως άνω συντάξεως παρατάθηκε διαδοχικώς από 1.11.2007 έως 3.10.2009, από 1.11.2009 έως 31.10.2011 και από 1.11.2011 έως 31.10.2013, αντιστοίχως, τελικώς δε, με τη 19405/20.8.2013 απόφαση του Διευθυντή του ίδιου Υποκαταστήματος η χορήγηση της εν λόγω συντάξεως παρατάθηκε επ' αόριστον.

Ακολούθως, περιήλθε σε γνώση των οργάνων του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. η από 4.2.2014 βεβαίωση του Προϊσταμένου του Τμήματος Ασφάλισης και Παροχών του Περιφερειακού Υποκαταστήματος Ο.Γ.Α. Κεντρικής Μακεδονίας, με την οποία βεβαιώνεται ότι η σύζυγος του εφεσιβλήτου είχε εγγραφεί στα Μητρώα Ασφαλισμένων του Κλάδου Κύριας Ασφάλισης Αγροτών (ν. 2458/1997) από την 1.1.2006. Κατόπιν τούτου, διενεργήθηκε έλεγχος στα ασφαλιστικά στοιχεία του ασφαλισμένου και εκδόθηκε η 4861/29.4.2014 απόφαση του Διευθυντή του Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Γιαννιτσών, με την οποία, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 29 παρ. 3 και 6 και 40 παρ. 4 του α.ν. 1846/1951 και αφού ελήφθη υπόψη ότι η σύζυγος του εφεσιβλήτου ήταν ασφαλισμένη στον Ο.Γ.Α. από την 1.1.2006, καταλογίσθηκε εντόκως εις βάρος του ως αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό το οποίο αντιστοιχεί σε χορηγηθείσα προσαύξηση στη σύνταξή του λόγω οικογενειακών βαρών για το χρονικό διάστημα από τις 10.4.2006 έως και τις 30.4.2014, συνολικού ύψους 5.304,78 ευρώ.

Κατά της τελευταίας αυτής απόφασεως ο ασφαλισμένος άσκησε την 5334/14.5.2014 ένσταση ενώπιον της Τ.Δ.Ε. του Τοπικού Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Γιαννιτσών. Κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον της Τ.Δ.Ε. ο εφεσίβλητος δήλωσε ότι η σύζυγός του ασφαλίστηκε στον Ο.Γ.Α. το έτος 2006 και για τον λόγο αυτόν προσήλθε η ίδια στο Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. για να ακυρώσει το βιβλιάριο υγείας της (του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. και όχι του Ο.Γ.Α., όπως εσφαλμένως αναφέρεται στην πρωτόδικη απόφαση) και ενημέρωσε το Τμήμα Μητρώου της Υπηρεσίας, θεωρώντας ότι με τον τρόπο αυτόν ενημερώθηκε και το Τμήμα Συντάξεων. Ισχυρίστηκε δε ότι δεν συνέτρεχε δόλος στο πρόσωπό του, αφού δεν γνώριζε την ακριβή διαδικασία, καθώς και ότι η οικονομική του δυνατότητα είναι περιορισμένη καθόσον λαμβάνει χαμηλή σύνταξη και 1.000 ευρώ ετησίως από αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Με την 135/συν. 24η/18.6.2014 απόφαση η Τ.Δ.Ε. του ανωτέρω Υποκαταστήματος του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. έκανε δεκτή την ένσταση του εφεσιβλήτου κρίνοντας ότι αυτός καλοπίστως εισέπραξε το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό, δεδομένου ότι η

Υπηρεσία είχε ενημερωθεί κατά τη διαδικασία ακυρώσεως του βιβλιαρίου υγείας της συζύγου του, προκειμένου να εκδοθεί βιβλιάριο υγείας από τον Ο.Γ.Α.

Κατά της ως άνω αποφάσεως της Τ.Δ.Ε. το Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. άσκησε στις 21.7.2014 προσφυγή, με την οποία, κατ' επίκληση της περ. 2 της υποπαρ. ΙΑ.6 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 περί εικοσαετούς παραγραφής των αξιώσεων των φορέων κοινωνικής ασφαλίσεως για επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών, προέβλεπε ότι ορθώς καταλογίσθηκε εις βάρος του εφεσιβλήτου το επίμαχο ποσό, το οποίο του είχε χορηγηθεί αχρεωστήτως από υπαιτιότητά του, λόγω της ασφαλίσεως της συζύγου του από 1.1.2006. Κατά τους ισχυρισμούς του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ., ο εφεσίβλητος όχι μόνον απέκρυψε την ασφάλιση της συζύγου του στον Ο.Γ.Α. στην αρχική αίτησή του για συνταξιοδότηση (6580/12.10.2006), δηλώνοντας ψευδώς (στον Πίνακα 3 της αιτήσεώς του) ότι αυτή δεν εργάζεται και δεν συνταξιοδοτείται, αλλά και επί 8 έτη δεν γνωστοποίησε εγγράφως στις υπηρεσίες του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ., όπως όφειλε (κατά τα αναφερόμενα στον Πίνακα 8 της ίδιας αιτήσεως), την ασφάλιση της συζύγου του στον Ο.Γ.Α., ως εκ τούτου δε, κατά το Ίδρυμα, καθίσταται αυταπόδεικτη η πρόθεση του εφεσιβλήτου να τύχει δολίως και παρανόμως της χορηγήσεως της επίμαχης προσαυξήσεως. Ο εφεσίβλητος με το από 18.10.2018 πρωτοδικώς κατατεθέν υπόμνημά του ισχυρίσθηκε ότι (α) ενήργησε καλοπίστως ενημερώνοντας σχετικώς την αρμόδια υπηρεσία του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ., (β) στην 4861/29.4.2014 απόφαση του Διευθυντή δεν αιτιολογείται ο δόλος του και (γ) η τυχόν επιστροφή του καταλογισθέντος ποσού μετά την πάροδο πολλών ετών από την αρχική χορήγηση της επίμαχης προσαυξήσεως θα προκαλούσε στον ίδιο και την οικογένειά του ανεπανόρθωτη οικονομική βλάβη.

7. Επειδή, με την 382/2019 απόφαση το Διοικητικό Πρωτοδικείο Βέροιας έκρινε ότι νομίμως καταλογίσθηκε εντόκως προς 5% εις βάρος του εφεσιβλήτου το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό που αντιστοιχεί στην προσαύξηση της συντάξεώς του για το χρονικό διάστημα από 30.4.2009 έως 30.4.2014 «δηλαδή εντός πενταετίας από την είσπραξή του, που δεν υπερβαίνει τον εύλογο χρόνο αναζητήσεώς του». Επιπλέον, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε ότι ο εφεσίβλητος δεν προσκόμισε επαρκή στοιχεία (αφού πέραν των εκκαθαριστικών σημειωμάτων δύο φορολογικών ετών δεν προσκόμισε οποιοδήποτε άλλο στοιχείο, όπως εκκαθαριστικά σημειώματα και δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος της τελευταίας τριετίας, δηλώσεις στοιχείων ακινήτων κ.λπ.), ώστε να καταστεί εφικτή η εκτίμηση των συνεπειών της επιστροφής του εν λόγω ποσού στις συνθήκες διαβιώσεως του ιδίου και της συζύγου του.

Περαιτέρω, το διοικητικό πρωτοδικείο έκρινε ότι ο προσφεύγων και ήδη εκκαλών ασφαλιστικός φορέας (Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.) δεν απέδειξε τη συνδρομή δόλου στο πρόσωπο του εφεσιβλήτου για το πέραν του ευλόγου χρόνου διάστημα από 10.4.2006 έως 29.4.2009. Ειδικότερα, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε ότι στην ως άνω 4861/29.4.2014 απόφαση του Διευθυντή του Τοπικού Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Γιαννιτσών δεν διαλαμβάνεται ειδική περί δόλου κρίση, αντιθέτως «συμπληρώνεται» το πρώτον με την προσφυγή του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. και το από 15.10.2018 πρωτοδικώς κατατεθέν υπόμνημά του, με επίκληση της ως άνω από 12.10.2006

αιτήσεως του εφεσιβλήτου και της εμπειροχόμενης σ' αυτήν γενικής υπομνήσεως, χωρίς όμως να πλήττεται με την προσφυγή ειδικώς και συγκεκριμένως η αιτιολογία της αποφάσεως της Τ.Δ.Ε. όσον αφορά την καλοπιστία του εφεσιβλήτου.

Επίσης, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε ότι το Ίδρυμα δεν προσκόμισε ενώπιόν του έγγραφα στοιχεία προς ανταπόδειξη όσων προέκυψαν από την προφορική διαδικασία ενώπιον της Τ.Δ.Ε. Κατόπιν τούτων, το διοικητικό πρωτοδικείο έκανε εν μέρει δεκτή την προσφυγή του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. και ακύρωσε την ως άνω 135/συν. 24η/18.6.2014 απόφαση της Τ.Δ.Ε., κατά το μέρος της με το οποίο είχε γίνει δεκτή ένσταση του καθ' ου η προσφυγή-εφεσιβλήτου κατά της 4861/29.4.2014 αποφάσεως του Διευθυντή του ως άνω Υποκαταστήματος του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. για το χρονικό διάστημα από 30.4.2009 έως 30.4.2014 και κατά τα λοιπά (ήτοι για το χρονικό διάστημα από 10.4.2006 έως 29.4.2009) απέρριψε την προσφυγή του Ιδρύματος.

8. Επειδή, κατά της ως άνω πρωτόδικης αποφάσεως ο Ε.Φ.Κ.Α. άσκησε (στις 18.9.2019) έφεση ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης, με την οποία προέβαλε ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έσφαλε, καθόσον δεν εφάρμοσε την κρίσιμη εν προκειμένω διάταξη της περ. 2 της υποπαρ. ΙΑ.6 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Από το γράμμα της διατάξεως αυτής, κατά τον εκκαλούντα φορέα, συνάγεται ότι η αξίωση των φορέων κοινωνικής ασφαλίσεως προς επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών στους ασφαλισμένους υπόκεινται σε εικοσαετή παραγραφή από την τελευταία καταβολή, δεν γίνεται δε καμία διάκριση όσον αφορά την καλόπιστη ή κακόπιστη είσπραξη εκ μέρους του λαβόντος την παροχή. Αν δε ο νομοθέτης ήθελε να ορίσει διαφορετικά τη βάση της αναζητήσεως των αξιώσεων αυτών, θα όριζε ρητώς τα στοιχεία (λ.χ. το στοιχείο του δόλου) που επιπροσθέτως θα έπρεπε να συντρέχουν, ώστε ο εκάστοτε αρμόδιος ασφαλιστικός φορέας να δύναται να αναζητήσει τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά ασφαλιστικών παροχών. Επιπλέον, η απαίτηση για καταβολή τόκων είναι παρεπόμενη της κύριας απαιτήσεως με παρακολουθηματικό σε σχέση με αυτήν χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, κατά τον Ε.Φ.Κ.Α., εφόσον η απαίτηση γεννάται κατά τον χρόνο κατά τον οποίο καταβάλλεται αχρεωστήτως η παροχή, κατά τον ίδιο χρόνο γεννάται και η αξίωση αναζητήσεως των τόκων, ανεξαρτήτως καλόπιστης ή κακόπιστης εισπράξεως.

Επομένως, κατά τον εκκαλούντα φορέα, το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό της επίμαχης προσαυξήσεως της συντάξεως, το οποίο καταλογίσθηκε στον εφεσίβλητο με την ως άνω απόφαση του Διευθυντή του Υποκαταστήματος Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. Γιαννιτσών, είναι επιστρεπτέο για όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτός το εισέπραττε, δηλαδή από τις 10.4.2006 έως τις 30.4.2014. Περαιτέρω, ο Ε.Φ.Κ.Α. προέβαλε ότι ο εφεσίβλητος ενήργησε δολίως δηλώνοντας ψευδώς στην από 12.10.2006 αίτησή του για συνταξιοδότηση ότι η σύζυγός του δεν εργάζεται ούτε επιδοτείται ούτε συνταξιοδοτείται από κανέναν ασφαλιστικό φορέα, προκειμένου να του χορηγηθεί η επίμαχη προσαύξηση, και αποσιωπώντας καθ' όλο το κρίσιμο χρονικό διάστημα την ασφάλιση της συζύγου του στον Ο.Γ.Α. από 1.1.2006 και εφεξής, καθόσον ουδέποτε προσήλθε στην Υπηρεσία του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. για να δηλώσει εγγράφως το ανωτέρω γεγονός.

Κατόπιν τούτων, ο Ε.Φ.Κ.Α. με το εφετήριο ζήτησε να εξαφανισθεί η εκκαλούμενη απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Βέροιας και να ακυρωθεί καθ' ολοκληρίαν η προσβληθείσα με την προσφυγή του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. απόφαση της Τ.Δ.Ε. του ως άνω Υποκαταστήματος του πρώην Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.

9. Επειδή, το Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης έλαβε υπόψη τα εξής: α) Στην 4861/29.4.2014 απόφαση του Διευθυντή δεν διατυπωνόταν ειδική περί του δόλου κρίση στο πρόσωπο του εφεσιβλήτου, κρίση που εκ των υστέρων επιχείρησε να θεμελιώσει το Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. με την προσφυγή και μετέπειτα ο Ε.Φ.Κ.Α. με την ασκηθείσα έφεση, β) με την έφεση δεν αντικρούεται εν πάση περιπτώσει το γεγονός ότι ο εφεσίβλητος (ή η σύζυγός του), έστω και μετά την υποβολή της αιτήσεώς του για απονομή συντάξεως αναπηρίας με προσαύξηση λόγω οικογενειακών βαρών, υπέβαλε προς ακύρωση στο Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. το βιβλιάριο υγείας της συζύγου του, ώστε αυτή να ασφαλισθεί στον Ο.Γ.Α. και γ) από την ενέργεια αυτή το Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. όφειλε να συναγάγει την αλλαγή της ασφαλιστικής καταστάσεως της συζύγου του εφεσιβλήτου. Ενόψει τούτων, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι ο εφεσίβλητος δεν τελούσε σε δόλο κατά το ένδικο χρονικό διάστημα, ο εκκαλών δε φορέας αν και έφερε το σχετικό βάρος, δεν απέδειξε το αντίθετο. Συνεπώς, κατά το διοικητικό εφετείο, ορθώς έκρινε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο όσον αφορά το χρονικό διάστημα από 10.4.2006 έως 29.4.2009.

Ακολούθως, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη τον κατά τα προεκτεθέντα πρώτο λόγο εφέσεως του Ε.Φ.Κ.Α. (περί εφαρμογής της ανωτέρω διατάξεως του ν. 4093/2012 στην ένδικη υπόθεση) και το ότι στην προκειμένη περίπτωση (όπως κατά τα προεκτεθέντα δέχθηκε) δεν αποδείχθηκε ότι ο εφεσίβλητος ενήργησε δολίως, η δε αναζήτηση των επίμαχων παροχών πέραν της πενταετίας, ενόψει και της επιβαρύνσεώς τους με τόκους, υπερβαίνει τον εύλογο χρόνο, έκρινε ότι ανακύπτει εν προκειμένω το ζήτημα εάν η ανωτέρω διάταξη του ν. 4093/2012 περί εικοσαετούς παραγραφής είναι εφαρμοστέα ανεξαρτήτως υπαιτιότητας του λαβόντος αχρεωστήτως την παροχή, όπως από την οικεία αιτιολογική έκθεση φαίνεται να είναι η βούληση του νομοθέτη, ή εάν για την εφαρμογή και της διατάξεως αυτής εξακολουθούν να ισχύουν τα πρότερον νομολογηθέντα περί της εντός ευλόγου χρόνου αναζητήσεως της αχρεωστήτως αλλά καλοπίστως εισπραχθείσας ασφαλιστικής παροχής, κατ' εφαρμογή της αρχής της χρηστής διοικήσεως, και μόνον η ύπαρξη δόλου δικαιολογεί την αναζήτηση αυτής εντός εικοσαετίας από την τελευταία καταβολή.

Περαιτέρω, το διοικητικό εφετείο έκρινε ότι το ως άνω ζήτημα είναι γενικότερου ενδιαφέροντος και έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, καθόσον αφορά όλους τους (προ του Ε.Φ.Κ.Α.) ασφαλιστικούς οργανισμούς και το σύνολο των περιπτώσεων κατά τις οποίες έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ασφαλιστικές παροχές τόσο πριν (έως 20 έτη) όσο και μετά την ισχύ του ν. 4093/2012.

10. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, το Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης με την ως άνω προδικαστική απόφασή του ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και υπέβαλε στο Συμβούλιο της Επικρατείας, κατ' επίκληση του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 3900/2010, το προδικαστικό ερώτημα

«εάν η διάταξη του άρθρου πρώτου παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.6 περ. 2 του ν. 4093/2012 (Α' 222) περί εικοσαετούς παραγραφής των αξιώσεων των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών, εφαρμόζεται ανεξαρτήτως υπαιτιότητας του εισπράξαντος αυτές ασφαλισμένου ή μήπως και στην περίπτωση αυτή είναι εξεταστέα η καλή πίστη (έλλειψη υπαιτιότητας) αυτού, οπότε η αναζήτηση της παροχής είναι επιστρεπτέα μόνον εντός ευλόγου χρόνου».

11. Επειδή, στην παρ. 2 του άρθρου 92 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Δ.Δ.) (ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999, Α' 97), όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 του ν. 3659/2008 (Α' 77) και ακολούθως με το άρθρο 25 του ν. 4274/2014 (Α' 147), ορίζεται ότι: «Δεν υπόκεινται σε έφεση αποφάσεις που αφορούν σε χρηματικές διαφορές, αν το αντικείμενό τους δεν υπερβαίνει το ποσό των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ. Προκειμένου για απαιτήσεις αμέσως ή εμμέσως ασφαλισμένων κατά των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, ... το ανωτέρω όριο ορίζεται στο ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ. Το αντικείμενο της διαφοράς προσδιορίζεται από το αμφισβητούμενο με την έφεση ποσό. ...».

Κατά τη δε παρ. 1 του άρθρου 93 του Κ.Δ.Δ., «Δικαίωμα να ασκήσουν έφεση έχουν οι κατά την πρωτόδικη δίκη διάδικοι, εφόσον έχουν έννομο προς τούτο συμφέρον». Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο του δικογράφου της εφέσεως του Ε.Φ.Κ.Α., το αμφισβητούμενο με την έφεση ποσό αφορά όλο το ως άνω χρονικό διάστημα από 10.4.2006 έως 30.4.2014 και ανέρχεται σε 5.304,78 ευρώ, ποσό που είναι ανώτερο του κατά την ως άνω παρ. 2 του άρθρου 92 του Κ.Δ.Δ. ορίου εκκλητού των 5.000 ευρώ.

Περαιτέρω, ο Ε.Φ.Κ.Α., ο οποίος είναι εν μέρει ηττηθείς και εν μέρει νικήσας διάδικος στην ουσιαστική δίκη κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, με έννομο συμφέρον ασκεί έφεση κατά της πρωτόδικης αποφάσεως όχι μόνον κατά το μέρος αυτής κατά το οποίο ηττήθηκε αλλά και κατά το μέρος που νίκησε (δηλαδή κατά το μέρος της πρωτόδικης αποφάσεως με το οποίο έγινε δεκτή η προσφυγή του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.), διότι βλάπτεται από τις αιτιολογίες της εκκαλούμενης αποφάσεως (βλ. σχετικώς Σ.τ.Ε. 2097/2011 7μ., 121/2013 κ.ά.), επιδιώκοντας την εφαρμογή της ως άνω διατάξεως του ν. 4093/2012 ενιαίως για όλο το χρονικό διάστημα το οποίο αφορούσε η καταλογιστική πράξη, προκειμένου να εξαφανισθεί η εκκαλούμενη απόφαση και να ακυρωθεί στο σύνολό της η προσβληθείσα με την προσφυγή απόφαση της Τ.Δ.Ε. (με την οποία είχε γίνει εν όλω δεκτή η ένσταση του εφεσιβλήτου κατά της ως άνω πράξεως του Διευθυντή του ανωτέρω Υποκαταστήματος του Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ. περί καταλογισμού εις βάρος του εντόκως ποσού 5.304,78 ευρώ). Επομένως, με τα ανωτέρω δεδομένα και σύμφωνα με τα εκτεθέντα στη σκέψη 4, το υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα παραδεκτώς υποβλήθηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

12. Επειδή, στην παρ. 1 του άρθρου 2 του Συντάγματος ορίζεται ότι: «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Στις

παρ. 1 και 5 του άρθρου 4 ορίζεται ότι: «1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. ... 5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους». Στην παρ. 5 του άρθρου 22 ορίζεται ότι: «Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει» και στις παρ. 1 και 4 του άρθρου 25 ότι: «1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. ... Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει ... να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. 2. ... 4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης».

Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι η κοινωνική ασφάλιση αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα ως θεσμική εγγύηση των εργαζομένων, στο πλαίσιο της οποίας ο κοινός νομοθέτης, διαθέτοντας ευρεία προς τούτο εξουσία και λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε κρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, θέτει τους κανόνες για την ασφαλιστική κάλυψη και προστασία του εργαζόμενου πληθυσμού έναντι συγκεκριμένων ασφαλιστικών κινδύνων (όπως είναι το γήρας, ο θάνατος, το εργατικό ατύχημα, η αναπηρία, η επαγγελματική ή μη ασθένεια, η ανεργία) με γνώμονα την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου και την εξυπηρέτηση της αναλογιστικής βάσεως, στην οποία στηρίζεται η οικονομία των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των κοινωνικοασφαλιστικών οργανισμών χάριν και των μελλοντικών γενεών, καθώς και τη διασφάλιση υπέρ των συνταξιούχων, οι οποίοι με την εργασία τους συνέβαλαν στη δημιουργία του δημόσιου πλούτου, ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης, όσο το δυνατόν εγγύτερου σε εκείνο που είχαν κατακτήσει κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου τους. Όταν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο ασφαλισμένος παύει να καταβάλλει ασφαλιστικές εισφορές -οι οποίες συνιστούν κεφάλαιο που είναι αποκλειστικώς αφιερωμένο για την καταβολή των κοινωνικοασφαλιστικών παροχών- και, εάν συντρέχουν οι κατά νόμον προϋποθέσεις απονομής της οικείας ασφαλιστικής παροχής (όπως περιοδικές παροχές, εφάπαξ παροχές), αποκτά αξίωση έναντι του ασφαλιστικού φορέα να του χορηγήσει την ασφαλιστική παροχή στο ύψος που δικαιούται βάσει της οικείας νομοθεσίας.

Πέραν του ανωτέρω δημόσιου σκοπού, μέσω του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί να ασκείται και κοινωνική πολιτική και να εκδηλώνεται η κοινωνική αλληλεγγύη. Εξάλλου, η κρατική μέριμνα για την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (κύρια και επικουρική) δεν εξαντλείται στην ίδρυση από το κράτος των οικείων δημόσιων φορέων, στον ορισμό των διοικούντων αυτούς οργάνων, στην άσκηση εποπτείας στη δραστηριότητά τους και στη διαχείριση της περιουσίας τους, στη θέσπιση κανόνων που διέπουν τη λειτουργία τους, αλλά περιλαμβάνει και τη μέριμνα για την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου τους, μέριμνα που εκδηλώνεται, μεταξύ άλλων, με τη θέσπιση ρυθμίσεων για την προστασία και την αξιοποίηση της περιουσίας τους και την επωφελή διαχείριση των αποθεματικών τους, με τον καθορισμό εκάστοτε των οικείων συνταξιοδοτικών προϋποθέσεων και με την απευθείας συμμετοχή στη χρηματοδότηση των εν λόγω φορέων μέσω του κρατικού προϋπολογισμού (βλ. Σ.τ.Ε. 1889-1891/2019 Ολομ., 734/2016 Ολομ., 2290/2015 Ολομ.,

2287-8/2015 Ολομ., 1285/2012 Ολομ., 2202/2010 Ολομ., 16/2022 7μ., 2482-8/2020 7μ., 2429/2018 7μ., 1726/2016 7μ., 660/2016 7μ. κ.ά.). Εναπόκειται δε στην ευρεία διακριτική ευχέρεια του νομοθέτη να επιλέξει το είδος των μέτρων και των ρυθμίσεων σταθμίζοντας τα υπέρ και τα κατά και λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες καθώς και τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας.

Η εκτίμηση αυτή του νομοθέτη κατά την επιλογή του είδους των μέτρων που εξυπηρετούν καλύτερα τους ως άνω σκοπούς δημοσίου συμφέροντος υπόκειται σε οριακό δικαστικό έλεγχο (βλ. Σ.τ.Ε. 2482-8/2020 7μ., 16/2022 7μ. κ.ά.). Σε περιπτώσεις δε εξαιρετικής δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, όταν προκύπτει αιτιολογημένως ότι το κράτος δεν μπορεί να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα των λειτουργούντων ασφαλιστικών φορέων με άλλα μέσα (τροποποίηση συνταξιοδοτικών προϋποθέσεων, αποτελεσματικότερη διαχείριση αποθεματικών και περιουσίας, αύξηση ασφαλιστικών εισφορών), επιβάλλεται, κατά το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος, στο πλαίσιο της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως, η επέμβαση του νομοθέτη προκειμένου να εξακολουθήσει να λειτουργεί το ασφαλιστικό σύστημα χάριν τόσο των ήδη συνταξιούχων (που νομίμως λαμβάνουν κοινωνικοασφαλιστικές παροχές), όσο και των ασφαλισμένων και μελλοντικών συνταξιούχων. Σε τέτοιες εξαιρετικές περιπτώσεις ο νομοθέτης μπορεί κατ' αρχήν να επεμβαίνει θεσπίζοντας για την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου των φορέων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως και εντεύθεν για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους μέτρα που αποσκοπούν στον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος (όπως μείωση ασφαλιστικών παροχών κ.λπ.) (βλ. Σ.τ.Ε. 1889-1891/2019 Ολομ., 734/2016 Ολομ., 2166/2022 7μ., 1342/2023 7μ. κ.ά.).

13. Επειδή, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), ύστερα από σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με την 2009/415/ΕΚ απόφασή του (L 135), διαπίστωσε, σύμφωνα με το άρθρο 126 παρ. 6 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σ.Λ.Ε.Ε.), ότι στην Ελλάδα υπήρχε υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα, το οποίο ανήλθε στο 3,5% του ΑΕΠ το 2007 και στο 3,6% του ΑΕΠ το 2008, υπερβαίνοντας το 3% του ΑΕΠ που ορίζει η Συνθήκη. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι το ακαθάριστο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο 94,8% του ΑΕΠ το 2007 και στο 94,6% του ΑΕΠ το 2008, ποσοστό σαφώς υψηλότερο της τιμής αναφοράς του 60% του ΑΕΠ που ορίζει η Συνθήκη. Στις 16.2.2010 το Συμβούλιο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 126 παρ. 6 της Σ.Λ.Ε.Ε., εξέδωσε την 2010/190/ΕΕ (L 83) σύστασή του προς την Ελλάδα για διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος το αργότερο έως το 2010, με μείωση του ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης κάτω του 3% του ΑΕΠ με αξιόπιστο και διατηρήσιμο τρόπο. Ειδικότερα, το Συμβούλιο συνέστησε στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων, να προβεί εγκαίρως σε διεξοδική μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού - συνταξιοδοτικού συστήματος, λαμβάνοντας μέτρα ως προς ορισμένα θέματα. Την ίδια ημέρα (16.2.2010) το Συμβούλιο εξέδωσε και την 2010/182/ΕΕ (L 83) απόφασή του, με την οποία απηύθυνε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 126 παρ. 9, σε συνδυασμό με το άρθρο 136, της Σ.Λ.Ε.Ε., ειδοποίηση προς την Ελλάδα για τη λήψη μέτρων για τη μείωση του ελλείμματος της Γενικής

Κυβέρνησης.

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, η Ελλάδα πρέπει να τερματίσει την κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος το ταχύτερο δυνατόν και, πάντως, έως το τέλος του 2012 (άρθρο 1 παρ. 1), ενώ ως καταληκτική ημερομηνία για την ανάληψη της σχετικής δράσεως ορίζεται η 15η Μαΐου 2010 (άρθρο 5). Με το άρθρο 2 της ανωτέρω αποφάσεως προβλέπεται ότι, προκειμένου να επιτευχθεί η δημοσιονομική προσαρμογή και να τερματισθεί η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος, οι ελληνικές αρχές πρέπει να εφαρμόσουν ορισμένα μέτρα δημοσιονομικής εξυγιάνσεως έως το 2012. Μεταξύ των επειγόντων δημοσιονομικών μέτρων, που πρέπει να ληφθούν, στο τμήμα Γ του ανωτέρω άρθρου 2 της αποφάσεως 2010/182/ΕΕ του Συμβουλίου, προβλέπεται ότι μέχρι το τέλος του έτους 2010 πρέπει, μεταξύ άλλων, να θεσπισθούν μέτρα για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος όσον αφορά ορισμένα θέματα (προοδευτική αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδοτήσεως και αλλαγή του τρόπου υπολογισμού των χορηγούμενων συντάξεων, προκειμένου να αντικατοπτρίζονται καλύτερα οι εισφορές που έχουν καταβληθεί καθ' όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου) (Σ.τ.Ε. 1283-4/2012 Ολομ., 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.).

14. Επειδή, ακολούθως, λόγω της ως άνω οξείας δημοσιονομικής κρίσεως, με την από 2.5.2010 επιστολή του Υπουργού Οικονομικών και του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ζητήθηκε από τα άλλα κράτη μέλη της Ευρωζώνης η παροχή χρηματοδοτικής ενισχύσεως με δανειοδότηση ύψους 80.000.000.000 ευρώ για μια χρονική περίοδο 36 μηνών, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί το οικονομικό πρόγραμμα της Ελληνικής Κυβερνήσεως για το υπόλοιπο του έτους 2010 και για την τριετία 2011 – 2013. Η επιστολή αυτή συνοδεύθηκε από ένα κείμενο -«Μνημόνιο Συνεννόησης» (Memorandum of Understanding)- μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, απαρτιζόμενο από τρία επιμέρους Μνημόνια, στο οποίο παρατίθενται το οικονομικό πρόγραμμα της Ελληνικής Κυβερνήσεως, με λήψη μέτρων και θέση στόχων για σταδιακή προσαρμογή στους δημοσιονομικούς δείκτες, καθώς και κριτήρια για την παρακολούθηση της εφαρμογής και τη συστηματική αξιολόγηση του προγράμματος. Αντίστοιχου δε περιεχομένου επιστολή, από 3.5.2010, συνοδευμένη από το ίδιο Μνημόνιο Συνεννόησης, απεστάλη στον Διευθύνοντα Σύμβουλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.) και ζητήθηκε από το Ταμείο να υποστηρίξει το οικονομικό πρόγραμμα της Ελληνικής Κυβερνήσεως, στο πλαίσιο ενός Διακανονισμού Χρηματοδότησης Άμεσης Ετοιμότητας (Stand-by Arrangement), για χρονική περίοδο 36 μηνών με ποσό ίσο προς 26.400.000.000 ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (30.000.000.000 ευρώ). Από αυτές τις ενέργειες προέκυψε μια συμφωνία για τη χρηματοδότηση της Ελληνικής Δημοκρατίας με τη χορήγηση των ως άνω χρηματικών ποσών τμηματικώς, ήτοι σε δανειακές δόσεις ανά τρίμηνο, των οποίων η αποδέσμευση έχει ως προϋπόθεση την εκ μέρους των κρατών-δανειστών και του Δ.Ν.Τ. παρακολούθηση και θετική αξιολόγηση της λήψεως των μέτρων και της εν γένει εφαρμογής από την Ελληνική Κυβέρνηση του οικονομικού προγράμματος που εμπεριέχεται στο Μνημόνιο Συνεννόησης (Σ.τ.Ε. 1116/2014 Ολομ., 734/2016 Ολομ.). Συγκεκριμένα, στις 3.5.2010

υπεγράφη «Μνημόνιο Συνεννόησης» (απαρτιζόμενο από τρία επιμέρους Μνημόνια) μεταξύ Ελληνικής Δημοκρατίας και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενεργούσης για λογαριασμό των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ, στο οποίο περιγράφεται τριετές πρόγραμμα που κατάρτισε το Υπουργείο Οικονομικών, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.) και το Δ.Ν.Τ., με σκοπό τη βελτίωση των ελληνικών δημοσίων οικονομικών (Σ.τ.Ε. 1283-4/2012 Ολομ., 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.).

Περαιτέρω, στις 8.5.2010 υπεγράφη δανειακή σύμβαση χρηματοδοτικού πακέτου 110 δισεκ. ευρώ από τον δημιουργηθέντα από τα κράτη μέλη του ευρώ και το Δ.Ν.Τ. Μηχανισμό Στήριξης. Ακολούθως, στις 8.6.2010 εκδόθηκε η 2010/320/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (L 145), απευθυνόμενη στην Ελλάδα, με την οποία ειδοποιείται η Ελλάδα να λάβει τα μέτρα μείωσης του ελλείμματος που κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της καταστάσεως υπερβολικού ελλείμματος έως τα τέλη του 2014 (Σ.τ.Ε. 1283-5/2012 Ολομ., 734/2016 Ολομ., 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.). Στις 12.7.2011 εκδόθηκε η 2011/734/ΕΕ όμοια απόφαση του Συμβουλίου (L 296), ενόψει του ότι τον Ιούνιο του 2011 κατέστη προφανές ότι ο στόχος του 2011 για το έλλειμμα δεν θα επιτυγχάνετο και, μάλιστα, θα υπήρχε σημαντική απόκλιση (Σ.τ.Ε. 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.), με την απόφαση δε αυτή η Ελλάδα ειδοποιείται να λάβει ορισμένα μέτρα στο πλαίσιο της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής έως το 2015 (όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 παρ. 5 περ. ι' της αποφάσεως αυτής), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται μέτρα που στοχεύουν στην περικοπή κοινωνικών παροχών (συντάξεων κ.λπ.) (βλ. Παράρτημα Ι της αποφάσεως αυτής). Ακολούθως, εκδόθηκε η 2011/791/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου (L 320), με την οποία τροποποιήθηκε η ανωτέρω 2011/734/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου και με την οποία ειδοποιείται η Ελλάδα να λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη μείωση του υπερβολικού ελλείμματος, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται μείωση κοινωνικοασφαλιστικών παροχών και μέτρα με στόχο (μεταξύ άλλων) τη διασφάλιση της μεσοπρόθεσμης και βραχυπρόθεσμης βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος (Σ.τ.Ε. 734/2016 Ολομ.).

15. Επειδή, ακολούθως, καταρτίστηκε σχέδιο νέου Μνημονίου Συνεννόησης (Δεύτερο Μνημόνιο), το οποίο εγκρίθηκε με τον ν. 4046/2012 «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» (Α' 28/14.2.2012) (Σ.τ.Ε. 734/2016 Ολομ., 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.).

Στην αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τον ν. 4046/2012 αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι παρά τις προσπάθειες των τελευταίων τριών ετών συνεχίστηκε η ύφεση της ελληνικής οικονομίας και η αύξηση του δημόσιου χρέους, το οποίο ανήλθε για το έτος 2011 στα 368 δισ. ευρώ, υπερβαίνοντας το 169% του ΑΕΠ, και ότι τούτο επέβαλλε τη λήψη άμεσων μέτρων προς την κατεύθυνση της

ελαφρύνσεώς του και, ειδικότερα, μία ουσιαστική αναδιάταξη του δημόσιου χρέους, ώστε να καταστεί βιώσιμο βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα (Σ.τ.Ε. 1307-16/2019 Ολομ., 798/2021 Ολομ.).

Ακολούθως, εκδόθηκε η 2012/211/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου (L 113) για την τροποποίηση της απόφασεως 2011/734/ΕΕ, η οποία απευθύνεται προς την Ελλάδα με σκοπό την ενίσχυση και την εμβάθυνση της δημοσιονομικής εποπτείας και με την οποία ειδοποιείται η Ελλάδα να λάβει μέτρα μειώσεως του ελλείμματος που κρίνονται αναγκαία για την αντιμετώπιση της καταστάσεως υπερβολικού ελλείμματος, μεταξύ δε αυτών και μέτρα με στόχο (μεταξύ άλλων) τη διασφάλιση της μεσοπρόθεσμης και βραχυπρόθεσμης βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος.

16. Επειδή, περαιτέρω, ο ν. 4093/2012 (Α' 222/12.11.2012), ο οποίος αποτελεί συνέχεια του ν. 4046/2012 και φέρει τον τίτλο «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016», ορίζει στην περ. 2 της υποπαρ. ΙΑ.6 («ΑΝΩΤΑΤΟ ΟΡΙΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΕΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ – ΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑΣΦΑΛΙΣΤΩΝ – ΕΝΙΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ») της παρ. ΙΑ («ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΑΕΔ – ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ») του άρθρου πρώτου τα εξής: «Αξιώσεις των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας που αφορούν την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών παραγράφονται μετά εικοσαετία από την τελευταία καταβολή. Κάθε αντίθετη διάταξη καταργείται». Στο άρθρο τρίτο («Έναρξη ισχύος») του ίδιου ν. 4093/2012 ορίζεται ότι: «Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του».

Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού (βλ. σχέδιο νόμου παρ. ΙΑ.3 υποπαρ. ΙV περ. 2) αναφέρονται τα εξής: «... Με την προτεινόμενη διάταξη καθορίζεται ότι το δικαίωμα των ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας να αναζητήσει αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές, ανεξαρτήτως της υπαιτιότητας του λαβόντος, υπόκειται σε εικοσαετή παραγραφή. Σε όλα σχεδόν τα ασφαλιστικά ταμεία, σε αρκετές περιπτώσεις, έχουν χορηγηθεί χρηματικές παροχές αχρεωστήτως, είτε με υπαιτιότητα των προσώπων που έλαβαν τις παροχές είτε καλόπιστα, για μεγάλο χρονικό διάστημα που υπερβαίνει σε αρκετές περιπτώσεις τη δεκαετία (ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν περιπτώσεις παράνομης εισπραξής συντάξεων θανόντων συνταξιούχων που διαπιστώθηκαν με αφορμή την απογραφή διά της φυσικής παρουσίας των συνταξιούχων που διενεργήθηκε από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ το 2011). Για την διαφύλαξη των συμφερόντων των ασφαλιστικών φορέων, κρίνεται απαραίτητο να μπορούν να αναζητήσουν σε χρονικό διάστημα έως 20 έτη (αντί 10 ετών που μέχρι τώρα ίσχυε π.χ. στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ) τις αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές ...».

17. Επειδή, από την παρατιθέμενη στην προηγούμενη σκέψη διάταξη του άρθρου πρώτου παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.6 περ. 2 του ν. 4093/2012, ερμηνευόμενη σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρα 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 22 παρ. 5 και 25 παρ. 1 και 4), ενόψει και του επιδιωκόμενου με τη θέσπισή της σκοπού υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, ο οποίος, κατά την οικεία αιτιολογική έκθεση, συνίσταται στη διαφύλαξη των συμφερόντων των ασφαλιστικών φορέων αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (ήδη Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων), κατ' επέκταση δε στη βιωσιμότητά τους, συνάγονται τα εξής: (α) Με την εν λόγω διάταξη καθιερώνεται η εικοσαετία ως γενικός κανόνας, που ισχύει πλέον για όλους τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας του ανωτέρω Υπουργείου, όσον αφορά τη διάρκεια της παραγραφής των αξιώσεων των φορέων αυτών από αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές και (β) σύμφωνα με την αληθή βούληση του νομοθέτη (όπως συνάγεται από την αιτιολογική έκθεση του ανωτέρω ν. 4093/2012), ο οποίος γνώριζε τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου που μέχρι τότε είχε διαπλασθεί υπό το κράτος του προγενέστερου νομοθετικού καθεστώτος, η αναζήτηση δυνάμει της ερμηνευόμενης νέας διατάξεως χωρεί πλέον σε κάθε περίπτωση (δηλαδή με μόνο χρονικό περιορισμό την εικοσαετή παραγραφή) ανεξαρτήτως της υπαιτιότητας του λαβόντος.

Ειδικότερα, κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως ερμηνευόμενης από τελολογική άποψη, ο ασφαλιστικός φορέας έχει δικαίωμα να αναζητήσει ως αχρεώστητες τις κοινωνικοασφαλιστικές παροχές που έχει καταβάλει στον ασφαλισμένο/συνταξιούχο χωρίς να έχει κατά νόμον υποχρέωση προς καταβολή τους (όπως όταν έχει μεσολαβήσει γεγονός διακοπτικό της χορηγήσεως της παροχής ή γεγονός που επηρεάζει το ύψος της ή ελλείπει προϋπόθεση απονομής της). Για την αναζήτηση του αχρεωστήτου αρκεί η επίκληση και η απόδειξη από τον φορέα του θετικού γεγονότος της καταβολής και ελλείψεως υποχρέωσης καταβολής (ελλείψεως νόμιμης αιτίας). Δεν απαιτείται υπαιτιότητα του λήπτη των παροχών. Υποχρέωση προς επιστροφή των παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ή παρανόμως έχουν κατ' αρχήν και οι καλόπιστοι ασφαλισμένοι/συνταξιούχοι (όπως αναλύεται κατωτέρω), είναι δε αδιάφορο το ότι οι παροχές καταβλήθηκαν με πράξεις των οργάνων του ασφαλιστικού φορέα κατόπιν αιτήσεως - υπεύθυνης δηλώσεως του ίδιου του λήπτη των παροχών (με βάση στοιχεία που κατέχει ο φορέας και στοιχεία που επικαλείται και προσκομίζει ο ασφαλισμένος).

Κρίσιμο ζήτημα είναι ότι ο λήπτης των παροχών ωφελήθηκε χωρίς νόμιμη αιτία και με ζημία του ασφαλιστικού φορέα. Προβλέπεται σύμφωνα με τον υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος σκοπό της διατάξεως του άρθρου πρώτου παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ.6 περ. 2 του ν. 4093/2012 ότι αξίωση του ασφαλιστικού φορέα για επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών υπόκειται σε εικοσαετή παραγραφή από την τελευταία καταβολή, τούτο δε ανεξαρτήτως υπαιτιότητας του λαβόντος. Εντούτοις, κατ' εξαίρεση του ανωτέρω κανόνα, αποκλείεται η αναζήτηση των παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ή παρανόμως λόγω της εφαρμογής της αρχής της χρηστής διοικήσεως, όταν η οικονομική θυσία στην οποία θα υποβληθεί ο λήπτης των παροχών εξαιτίας της επιστροφής (αποδόσεως) τους είναι σε τέτοιο βαθμό που θα επιφέρει σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις στην αξιοπρεπή διαβίωσή του, και τούτο, όμως, μόνον εφόσον αυτός είναι καλόπιστος, δηλαδή μόνον εφόσον αγνοούσε ή δεν μπορούσε να γνωρίζει ότι η παροχή που έλαβε ήταν αχρεώστητη ή

παράνομη και, συνεπώς, επιστρεπτέα. Αν υπάρχει είτε γνώση είτε υπαίτια άγνοια του λήπτη (αν δηλαδή αυτός όφειλε να προβλέψει την έλλειψη ή το ενδεχόμενο της ελλείψεως της νόμιμης αιτίας), ο λήπτης δεν μπορεί να θεωρηθεί καλής πίστεως.

Και ναι μεν ο λήπτης μπορεί κατ' αρχήν να είναι καλόπιστος με την έννοια ότι και μετά την εκπλήρωση της υποχρεώσεώς του να γνωστοποιήσει στον ασφαλιστικό φορέα οποιαδήποτε μεταβολή που επηρεάζει το ύψος της καταβαλλόμενης παροχής ή το δικαίωμα λήψεως της παροχής [δηλαδή μεταβολή που αφορά τον λήπτη ή μέλη της οικογένειάς του για τα οποία χορηγούνται στον λήπτη παροχές και αναφέρεται στην προσωπική κατάσταση (υγεία κ.λπ.) ή οικογενειακή κατάσταση (γάμος, διαζύγιο, γέννηση τέκνων, θάνατος κ.λπ.) ή οικονομική κατάσταση (ανάληψη εργασίας, συνταξιοδότηση για οποιαδήποτε αιτία ή λήψη επιδόματος κ.λπ.) του ιδίου ή/και των μελών της οικογένειάς του] πιστεύει ότι λαμβάνει την παροχή με νόμιμη αιτία· όμως και μετά τη γνωστοποίηση της μεταβολής ο λήπτης οφείλει τουλάχιστον να αμφιβάλλει ως προς τη συνέχιση της καταβολής της παροχής, ιδίως με την έννοια ότι η καταβολή της παροχής δεν είναι οριστική.

Επομένως, πρέπει να χρησιμοποιεί την παροχή δεόντως. Αλλιώς, η συμπεριφορά του υπό τις ειδικές περιστάσεις και συνθήκες της συγκεκριμένης περιπτώσεως μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν είναι καλόπιστη. Περαιτέρω, η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαιτεί να είναι οι νομικοί κανόνες σαφείς, επακριβείς και προβλέψιμοι ως προς το αποτέλεσμά τους και ερμηνεύεται συσταλτικώς. Και ναι μεν η αρχή αυτή εμποδίζει τα όργανα του ασφαλιστικού φορέα να καθυστερούν επ' αόριστον την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Ωστόσο, η καθυστέρηση του ασφαλιστικού φορέα να επιδιώξει την αναζήτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθεισών παροχών δεν συνεπάγεται ότι η πράξη αναζητήσεως/επιστροφής είναι παράνομη ούτε συνιστά νόμιμο λόγο αποκλεισμού της αναζητήσεως των παροχών αυτών, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Επίσης, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που απορρέει από την αρχή της ασφάλειας του δικαίου και εφαρμόζεται συνδυαστικώς με αυτήν αφορά κάθε πρόσωπο που μπορεί να έχει βάσιμες προσδοκίες επειδή έλαβε ακριβείς, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις από τα αρμόδια όργανα του ασφαλιστικού φορέα ότι δεν θα αναζητηθούν οι αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθείσες παροχές.

Επομένως, ο λήπτης της παροχής δεν μπορεί να επικαλεσθεί ότι η χορήγηση της παροχής δημιούργησε σε αυτόν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ότι η παροχή αυτή δεν θα αναζητηθεί. Ομοίως, ο λήπτης της παροχής δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι είχε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ότι η χορήγηση της παροχής ήταν νόμιμη και, συνεπώς, δεν δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη και δεν μπορεί να αποκλείσει την αναζήτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθεισών παροχών η αδράνεια του ασφαλιστικού φορέα για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα.

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, ο ασφαλιστικός φορέας έχει το βάρος της αποδείξεως της υπάρξεως των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν τις προϋποθέσεις της αξιώσεως της αναζητήσεως των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθεισών παροχών, δηλαδή πρέπει να αποδείξει το θετικό γεγονός της καταβολής των κοινωνικοασφαλιστικών παροχών και το αχρεώστητο ή παράνομο αυτής και γενικότερα την ανυπαρξία της νόμιμης αιτίας, ενώ ο

ασφαλισμένος/συνταξιούχος για να απαλλαγεί από την υποχρέωση επιστροφής των παροχών που του καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ή παρανόμως πρέπει αυτός να επικαλεσθεί και να αποδείξει σωρευτικώς α) την ύπαρξη των πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν την καλή πίστη του και β) τις σοβαρές δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις καθώς και την έκταση των επιπτώσεων αυτών στην αξιοπρεπή διαβίωσή του σε περίπτωση επιστροφής των παροχών. Τέλος, ο ασφαλιστικός φορέας μπορεί να αντιτάξει κακοπιστία του λήπτη, οπότε βαρύνεται με την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών από τα οποία αυτή προκύπτει.

Μειοψήφησε ο Σύμβουλος της Επικρατείας Χ. Λιάκουρας, στη γνώμη του οποίου προσχώρησε η Πάρεδρος Χ. Χαραλαμπίδη, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Με τη διάταξη της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 θεσπίζεται η εικοσαετής παραγραφή των αξιώσεων όλων των ασφαλιστικών φορέων που αφορούν αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές. Όπως δε προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση, η διάταξη αυτή θεσπίστηκε, διότι διαπιστώθηκε ότι σε πολλές περιπτώσεις οι ασφαλιστικοί φορείς είχαν καταβάλει αχρεωστήτως ασφαλιστικές παροχές για μεγάλα χρονικά διαστήματα, που εκτείνονταν πέραν του ισχύοντος για τις εν γένει αξιώσεις τους χρόνου παραγραφής, ενδεικτικώς δε αναφέρεται η περίπτωση του ΙΚΑ - ΕΤΑΜ, για το οποίο ίσχυε η δεκαετής παραγραφή. Στην ίδια αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι η θεσπισθείσα με τη διάταξη αυτή 20ετής παραγραφή ισχύει, ανεξαρτήτως αν ο λαβών την αχρεώστητη παροχή είναι καλόπιστος ή κακόπιστος.

Από το γράμμα, λοιπόν, της διάταξης της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όσο και από την οικεία αιτιολογική έκθεση συνάγεται ότι η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση δεν αποκλείει την εφαρμογή της γενικής αρχής της χρηστής διοίκησης που αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά συμπορεύεται με την αρχή αυτή. Κατά πάγια δε νομολογία του Δικαστηρίου (ΣτΕ 387/1993 7μ., 943/2005, 3459/2006, 3557/2007, 153/2008, 928/2009, 2291/2009, 2070/2010, 3587/2011, 814/2012, 1318/2014, 2354/2015, 1138, 3146/2017), συμπεριλαμβανόμενης της πρόσφατης απόφασης 983/2024 του Α΄ Τμήματος σε επταμελή σύνθεση, η αρχή της χρηστής διοίκησης, η οποία έχει διαπλαστεί νομολογιακώς ενόψει διατάξεων της κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας που προβλέπουν την αναζήτηση εκ μέρους των ασφαλιστικών φορέων των αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως καλοπιστίας ή κακοπιστίας του λαβόντος (βλ. σχετικώς τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 40 του α.ν. 1846/1951, με την οποία ορίζεται ότι «Πάσα παροχή εις χρήμα αχρεωστήτως καταβληθείσα υπό του Ι.Κ.Α. ως και η αξία των εις είδος τοιούτων ... επιστρέφονται εντόκως προς 5% ...» και τη σχετική νομολογία ΣτΕ 1673/1984, 593/1985, 1104/1997, 237/2000, 827/2005, 1416/2007, 4158/2011, 1318/2014, 3146/2017 κ.ά.), έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Το περιεχόμενο δε της αρχής αυτής δεν μεταβάλλεται από την εκάστοτε νομοθετική ρύθμιση που προβλέπει την αναζήτηση κάθε αχρεώστητης παροχής.

Επομένως, δεν μπορεί να αποδοθεί διαφορετικό περιεχόμενο στη γενική αρχή της χρηστής διοίκησης μέσω της ερμηνείας της επίμαχης ρύθμισης της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, η γενική αυτή αρχή

αποτελεί ανεξάρτητο νομικό κανόνα εφαρμοζόμενο παραλλήλως με τη διάταξη της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 ή οποιαδήποτε άλλη διάταξη με παρόμοιο περιεχόμενο. Μεταξύ άλλων, κατά τα παγίως κριθέντα (βλ. και ΣτΕ 983/2024 7μ.), κατά την έννοια της γενικής αρχής της χρηστής διοίκησης αποκλείεται η αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών μετά την παρέλευση ευλόγου χρόνου λόγω των απρόβλεπτων συνεπειών που συνεπάγεται το μέτρο αυτό σε βάρος του, ενώ επιτρέπεται η αναζήτηση των αχρεώστητων παροχών και πέραν του ευλόγου χρόνου αν ο ασφαλιστικός φορέας επικαλεστεί και αποδείξει τη συνδρομή δόλου στο πρόσωπο του λαβόντος.

Επομένως, κατά την έννοια της γενικής αυτής αρχής, όπως παγίως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο ενόψει διατάξεων της κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας παρόμοιων με την επίμαχη διάταξη της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, στην περίπτωση αναζήτησης παροχών μετά την παρέλευση ευλόγου χρόνου, ο λαβών δεν φέρει το βάρος απόδειξης της καλοπιστίας του ή του οικονομικού κλονισμού του σε περίπτωση επιστροφής των παροχών, ο δε ασφαλιστικός φορέας φέρει το βάρος απόδειξης του δόλου του λαβόντος.

Εξάλλου, η εξειδίκευση των αόριστων νομικών εννοιών της καλής πίστης και του δόλου με βάση τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας δίκης, η οποία ανοίχθηκε κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης (αρ. 1 ν. 3900/2010) για να επιλυθεί το ζήτημα αν η διάταξη της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 αποκλείει ή όχι την εφαρμογή της γενικής αρχής της χρηστής διοίκησης στην περίπτωση που ο λαβών είναι καλόπιστος. Η διάταξη δε της περ. 2 της Υποπαραγράφου ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, μη αποκλείοντας την εφαρμογή της πιο πάνω γενικής αρχής, όπως η αρχή αυτή παγίως έχει διαπλαστεί από το Δικαστήριο, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 21 παρ. 3 του Συντάγματος, με τις οποίες αναγορεύεται σε πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου και η προστασία του γήρατος και της αναπηρίας, αντιστοίχως, καθώς και τη διάταξη του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος, με την οποία κατοχυρώνεται ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων και ανάγεται η μέριμνα για την προαγωγή του -μεταξύ άλλων μέσω της μέριμνας για την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου χάριν των νυν ασφαλισμένων και συνταξιούχων και των επόμενων γενεών- σε σκοπό του Κράτους. Τούτο δε διότι, με την εφαρμογή της πιο πάνω γενικής αρχής της χρηστής διοίκησης, παραλλήλως με διάταξη της κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας που προβλέπει τη δυνατότητα του ασφαλιστικού φορέα να διεκδικήσει την επιστροφή κάθε αχρεώστητης παροχής, δηλαδή οποιασδήποτε παροχής που καταβλήθηκε χωρίς να οφείλεται κατά νόμο, ανεξαρτήτως της καλοπιστίας ή μη του λαβόντος, επιτυγχάνεται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του ατομικού συμφέροντος του συνταξιούχου, λαμβάνοντας υπόψη ιδιαίτερα το γεγονός ότι η συνταξιοδοτική παροχή χορηγείται προκειμένου να διασφαλιστεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης αυτού και αναλώνεται για τα αναγκαία προς το ζην, με συνέπεια η επιστροφή της να θέτει εκ των πραγμάτων σε κίνδυνο τη διαβίωση του συνταξιούχου και της οικογένειάς του, και αφετέρου του γενικού συμφέροντος, το οποίο συνίσταται

στην προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου του ασφαλιστικού οργανισμού και κατ' επέκταση του συνόλου των ασφαλισμένων.

18. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι μετά την επίλυση του ζητήματος που του τέθηκε παραδεκτός με το ως άνω υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί προς περαιτέρω εκδίκαση στο Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης [άρθρο 1 παρ. 1 εδ. έκτο του ν. 3900/2010 (όπως ισχύει μετά την αντικατάσταση της παραγράφου αυτής με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 4055/2012), αναλόγως εφαρμοζόμενο, βλ. Σ.τ.Ε. 527/2015 Ολομ., 2182/2015 7μ.].

Δ ι ά τ α ύ τ α

Επιλύει το ανωτέρω τεθέν με το προδικαστικό ερώτημα ζήτημα, σύμφωνα με το σκεπτικό.

Παραπέμπει την υπόθεση στο Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 15 Νοεμβρίου 2023

Η Πρόεδρος του Α' Τμήματος
και μετά την αποχώρησή της

Η Γραμματέας του Α' Τμήματος

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 27ης Δεκεμβρίου 2024.

Η Προεδρεύουσα Σύμβουλος

Ο Γραμματέας